

מפניני הפרשה - מאמר

כשכואב אז זועקים!!!

"ותקרבון אלי כולכם, ותאמרו נשלחה אנשים לנינו ויהפרו לנו את הארץ" (פרק א' - כב'). כך ההלה פרשת המרגלים, שבגינה נענשו ישראל והתעכבו במדבר ארבעים שנה, עד תום כל הדור.

תחילתה בבהילות וחרדה וסופה בחרדה ותבוסתנות: "אחינו המסו את לבבינו". ומפרש רש"י: ותקרבון אלי כלכם - בערבוביא, ולהלן (לגבי מתן תורה) הוא אומר (דברים ה, כ - כא) ותקרבון אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם ותאמרו הן הראנו וגו', אותה קריבה היתה הוגנת. ילדים מכבדים את הזקנים ושלהום לפניהם, וזקנים מכבדים את הראשים ללכת לפניהם, אבל כאן, ותקרבון אלי כולכם, בערבוביא. ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים

תמה על כך ה' "כלי יקר", מה ראה משה רבנו להשוות את הקריבה של מתן תורה לכאן, די היה לציין שכאן הגיעו בבהלה וערבוביא!

והשיב שכל זה מועניין התוכחה, וכך אמר להם: בשעתו, כשהגעתם מאופקים כל כך, בסדר מופתי, עצורים ומנומסים, תמהתי: איזה קור רוח, איזה איופון! הר סיני כוער באש, מחנות מלאכים סביב, השמים נפתחים, השכינה מתגלית, קול ה' ככוח ובהדר, ואתם באים במשלחת מאורגנת! אמרתי לעצמי: גם זו לטובה. יישוב הדעת מעלה גדולה היא, נימוס וסדר חיובים הם, כנראה שזה טבעכם.

אבל כשקרבנו לארץ והששתם מפני הבאות וכן ביקשתם לשלוח מרגלים, נגזו הסדר, נפרצו הנימוסים ונדחתם כולכם בערבוביא - מה קרה? מפני שהדבר בנפשכם, נוגע מציק לכם? ומה לגבי מתן תורה, כנראה לא היה בנפשכם ולא נגע לכם. שהרי שם, הייתם מאופקים...!!!?

זה מזכיר את ביאורו של הרבי מבריסק על דברי הגמרא בסוטה יא. שלושה היו באותה עצה (השלכת ילדי ישראל ליאור), בלעם איוב ויתרו. בלעם יעץ, וסופו שנהרג. איוב שתק, וסופו שנידון בייסורים. יתרו ברח, וזכה להתגייר.

מבריחה יתרו מוכח, שלא היה ביכולת יועצי פרעה לעכב את ביצוע הגזירה, והתנגדות הייתה מעוררת עליהם זעם מפרעה. אם כן, מה הטענה על איוב ששתק? ועוד: בלעם יעץ לאבד ילדי ישראל ונהרג, הרי זה עונש במידה כנגד מידה. יתרו ברח במחאה על אובדנם של ישראל וזכה להסתפק אליהם, הרי זה שכר במידה כנגד מידה. אבל איוב ששתק, ראוי היה שילקה

באלם. מדוע נידון בייסורים, הרי אין זה מידה כנגד מידה? נראה שאפשר לתרץ שאלה אחת בהברתה. אכן, איוב לא היה בכוחו להתנגד לגזירה, לכן שתק. אך איך מסוגל היה לשתוק כאשר דנים תינוקות בני יומם לטיבוע ביאור? והשאלה, וכי אם יצרה - יועיל הדבר?

מה עשה הקב"ה, הביא עליו יסורים, ואז הוא, צרה. והשאלה מדוע צרה, וכי אם יצרה יועיל הדבר? אך אין זו שאלה, מפני שכשכואב, זועקים! אם כן, למה שם שתקת? סימן שזה לא כאב...הווי ומר: כל אדם צועק, תלוי על מה. כל אדם מאבד עשתונות, תלוי על מה.

זה שייך כל כך לימים אלו, לאבל על החורבן. לא מסתפרים, לא אוכלים בשר, לא שומעים מנגינות מתכנסים לקריאת "איכה" ולאמירת קינות וכו' - 'לפי הספר'. אבל השאלה מדוע איננו זועקים על הקיטוב הנורא בין חלקי העם, שהיה הגורם הראשי לחורבן הנורא!!!

בין אדם לחבירו

בדרך כלל הגורם הקובע את ההיתר לשמוע דברי גנות הוא השייכות של הדברים - כלומר אם הדברים מסופרים מתוך כוונה לתועלת השומע, והם חשובים עבורו, מותר לו לשמוע אותם ולפעמים מותר לו אפילו לבקשם.

אולם יש פעמים שבהם מותר עפ"י ההלכה לשמוע דברי גנות כשאין הם נוגעים לשומע או למישהו אחר ממכריו. לדוגמא: כאשר המספר מרגיש צורך לבטא את כעסו או את תסכולו כדי להקל על מצוקתו הרגשית, הרי זה מעשה של חסד כששומעים אותו ומגלים הבנה לרגשותיו.

שואל ומשיב

שאלה: האם עצים שנדלו בעציצים ומשתלות חייבים בעורלה?

תשובה: עץ שנדל בתוך בית חייב בערלה, כי העיקר הקובע לגבי חיוב ערלה הוא, שהעץ יהיה נטוע בארץ והגג מעליו לא פוטרו מערלה.

וכן עץ שנטוע על גג בית חייב בערלה, אפילו שאוויר הוצץ בין הגג לקרקע, כיוון שהגג עצמו מחובר על ידי הקירות לארץ, הגג עצמו נחשב כחלק מהארץ והעץ שעליו נחשב כנטוע בארץ.

הנטוע שתיל בעציץ נקוב, נחשב כנטוע בארץ, ומתחיל למנות שנות ערלה. וכן הנוטע עץ בעציץ חרס לא נקוב, נחשב כנטוע בארץ והייב בערלה, מפני ושורשיו יכולים לבקוע את החרס, ולפני שהם בוקעים אותו הם נחשבים כיונקים מהארץ. ויש אומרים שאפילו עץ שנדל בעציץ של מתכת חייב בערלה, אפילו שהשורשים אינם יכולים להדור אותו.

עקב פיתוח החקלאות בשכלול הדישון וההשקיה, עצים רבים מסוגלים להניב פירות רבים בשנה השלישית. וכיוון שהפירות אסורים בהנאה, ויש הפסד מכך שהעצים תופסים אדמה יקרה בחינם, מצאו לכך עצה: לקיים את העצים כמשך כשנתיים במשתלות בתוך עציצי פלסטיק נקובים, שם הם תופשים מקום קטן ועלות החזקתם נמוכה, ובשנה השלישית מעבירים אותם לאדמה, כדי שיתחזקו בקרקע ויניבו פירות רבים בשנה הרביעית שפירותיה מותרים.

למעשה, כיוון שהוששים לדעת הסוברים שעציץ שאינו נקוב מפלסטיק פטור מערלה, כדי שזמן שהיית הנטיעות בעציצים יהשב לשלוש שנות הערלה לכל הדעות, צריך להקפיד על שני דברים: אחד: שיהיה בעציץ נקב כשיעור שורש קטן שעל ידו הוא יהשב כמחובר לאדמה, והמנהג להחמיר שיהיה הנקב בקוטר 2.5 ס"מ. השני בעת שמעבירים את השתיל מהעציץ לאדמה, צריך שהגוש שסביב השורשים לא יתפרק. אולם גם אם רובו התפרק, כל זמן שיש לשורשיו גוש אדמה שהם מושרשים בו, הוא יכול עדיין להתקיים על ידו, ולא צריך לספור לו שוב שלוש שנים. אבל אם כמעט כל הגוש התפרק, כך שבלי הנחתו באדמה, גם על ידי השקיית הגוש וטיפוחו, לא יתקיים 14 יום, יש למנות לו שוב שלוש שנים לערלה.

מפניני הפרשה - רעיון

הצרות ודי זהב

יהודית היא דרכו של משה בתוכחה, ובוודאי יש ללמוד ממנה. משה בתוכחה אינו תוקף ומאשים, אלא מזכיר להם את המקומות בהם עברו והטאו, ובכך מוכיחם תוך שמירה על כבודם. אחד המקומות שמוזכר משה הוא "די זהב". אולם לא נמצא שום מקום שנקרא כך. על הפסוק "והצרות ודי זהב" (א' - א') רש"י מפרש ש"בהצרות" הכוונה למחלוקת קורה, ו"די זהב" לחטא העגל.

לפירושו לכאורה קשה, הלא חטא העגל התרחש שנים רבות לפני מחלוקת קורה, ולמה הזכירו הכתוב אחרי מחלוקת קורה? נראה לומר כי, מצאנו במדרש שאחר שחטאו ישראל בחטא העגל המליץ משה רבינו טוב על בני ישראל ואמר לפני ריבונו של עולם: "אמרתה אנכי ה' אלוהיך - בלשון יחיד, לי ציווית ולא להם". אולם משבא קרה אחר כך ואמר: "כל העדה כולם קדושים - כולם שמעו מפי הגבורה אנכי ה' אלוהיך" הופרכה המלצתו של משה רבנו וחזר ונתעורר חטא העגל. נמצאנו למדים שעל ידי "הצרות" - קורה ועדתו, נתעורר שוב החטא של "די זהב" - חטא העגל.

על הפסוק "אלה הדברים" מביא המדרש את הפסוק: "אלה עשית והחרשתי דמית היות אחיה כמוך אויביך והערך לעיניך" (תהילים נ - כא) לכאורה, מה עניין פסוק זה לכאן? נראה שהמדרש מתרץ את הקושיא הנ"ל והביא את הפסוק שפשוטו כפשוטו הוא: "אלה עשית" - עשית את העגל ואמרת "אלה אלוךך ישראל" "והחרשתי", מאחר שקיבלתי את המלצתו של משה: "לי ציווית ולא להם". אולם משבא קורה ואמר "כי כל העדה כולם קדושים" - כולם שמעו מפי הגבורה", אז למשה אמרת: "כולם שמעו מפי הגבורה אנכי ה' אלוךך!!" - אם כך "אויביך והערך לעיניך" - היה עלי להוכיחך מחדש על חטא העגל.

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

בחרו היקר שמואל אליעזר בן אביבה הורוביץ ז"ל
אורנה בת מרים פריגל ע"ה
לאה בת אסתר ז"ל
מולטנה בת לאה כהן ע"ה
אסתר בת מרים כהן ע"ה
מלכה בת יצחק צבי פרנקל (לקסמברג) ע"ה

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

מורי ורבי יעקב (מימון) בן ר' משה חורי זצ"ל
עקיבא בן יעקב חיים סנדרוביץ ז"ל
רחמים בן שוקרולה דרשן ע"ה
דן שלמה בן שלום וקמיל אברהמי ע"ה
יוסף אבישב בן מיכל אסתר עמיחי ע"ה

שבת קודש פרשת דברים שבת הזון מפטירים

"חֲזוֹן יִשְׁעִיהוּ בֶן אָמוֹן"
(ישעיהו פרק א' פסוק א')

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

בפ"ד ח' להודש מנחם אב התשע"ט
שנה עשרים וחמש גליון מספר 48
יצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

חשמונאים (שעון קיץ)

כניסת השבת: 19:11
יציאת השבת: 20:11
זמן רבנו תם: 20:48

מקצת הלכות הנוגעות לקשרי הגומלין שבין אדם לחבירו - הכנסת אורחים

הכנסת אורחים הקדמה

אין הקב"ה אוהב אלא למי שאוהב את ישראל, וככל שאדם מגדיל את אהבתו לישראל, גם הקב"ה מגדיל את אהבתו אליו. אלה הרועים האמיתיים של ישראל, שהקב"ה הפיץ בהם מאוד, שמוסרים עצמם על ולמען צאנו, ודורשים ומשתדלים על שלומם וטובתם בכל הדרכים, ועומדים תמיד בפרץ להתפלל עליהם ולפתוח להם שערי ברכה.

למה הדבר דומה לאב שאינו אוהב שום אדם יותר ממי שהוא רואה שאוהב את בניו אהבה נאמנה, והוא דבר שהטבע יעיד עליו.

מצות עשה מדרבנן לבקר חולים, לנחם אבלים, להוציא המת, להכניס הכלה, וללוות האורחים, ולהתעסק בכל צרכי הקבורה, לשאת על הכתף, ללכת לפניו ולספור ולחפור ולקבור וכן לשמח הכלה והחתן, ולסעודם בכל צורכיהם, ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור.

אף על פי שמצוות ביקור חולים ניהום אבלים הכנסת כלה וכדומה הם מדרבנן, הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך, וכל הדברים שאדם מישאל רוצה שאחרים יעשו לו, מצווה הוא לעשותם לאחיו ולאחרים, מבני ישראל.

אמר רבי עקיבא ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה, כלומר הרבה מצוות תלויות בכך, והמתנהג עם חבירו בדרכי חיבה ושלוש עליו הכתוב אומר "ישראל אשר כך אתפאר".

פרטי הלכות

א. לעולם ישתדל אדם בהכנסת אורחים, שאין לך מצווה גדולה מזו. אמרו חכמים: בזמן שביית מקדש קיים מוזבא מכפר על האדם, ועכשיו שאין בית מקדש קיים שולחנו של אדם מכפר עליו, שנותן פרוסה לעני.

ב. מוכא במסכת שבת: גדולה הכנסת אורחים כהשכמת בית המדרש, רב דימי מנהרדעא אמר יותר מהשכמת בית המדרש. אמר רב יהודה אמר רב: גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שינינה.

ג. עוד נאמר שם: שיש דברים אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא ואלו הן: הכנסת אורחים, ביקור חולים, עיון תפילה, השכמת בית המדרש, המגדל בניו לתלמוד תורה, והדן את חבירו לכף זכות.

ד. בשלושה דברים גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה. הצדקה כממונו, גמילות חסד בין בגופו בין כממונו. צדקה לעניים, גמילות חסד בין לעניים בין לעשירים. צדקה לחיים, גמילות חסד בין לחיים ובין למתים. הכנסת אורחים היא חלק מגמילות חסד.

ה. כתוב בתורה (בראשית כג') שאברהם אבינו נטע "אשל": "ויטע אשל בכאר שבע", נטיעה זו יועדה להכנסת אורחים, ואכן אמרו חז"ל שהזהיר במצוות הכנסת אורחים וזכה לבנים, שכן אברהם בתחילה היה עין יבש ללא בנים, ורק אחרי שנטע נטיעה זו (הכנסת אורחים) שהמשילה הכתוב לעין זכה לבנים.

ו. המושכים ללכת לבית המדרש ונזדמנו לו אורחים, מוטב שיתעסק במצווה זו שבאה לידו. כמה דברים אמורים כאשר אין בביתו אנשים שיקבלו את האורחים כהוגן, זאת על פי פסק השו"ע שאדם העוסק בתורה ונזדמנה לו מצווה היכולה להיעשות על ידי אחרים, לא יבטל לימוד תורה.

א. כשבאים אורחים לביתו של אדם יקבל אותם בסבר פנים יפות ויציע להם לאכול או לשתות, כי אולי הם רעבים ומתביישים לשאול. אחרי כן, ייתן להם את המאכלים בפנים מאירות ולא בפנים זועפות, ואפילו אם יש דבר דאגה בלבו בעניין כלשהו עליו לככות אותו בפניהם.

ח. על המארח להימנע מלמפר בפני אורחיו את תלאותיו כי עלול לשבר את רוחם בהשכם שבשבילם אומר דברים אלו ושכמעט יאבד שכרו עבור זה.

ט. כשבאים אורחים לביתו של אדם, אסור לו לגרום להם בושה, ולכן עליו להימנע מלשאול אותם שאלות בדברי תורה, כגון בעניין פרשת השבוע או בהלכה וכדומה, אלא אם כן הוא מכיר אותם ויודע בוודאות שידעו להשיב לשאלותיו.

י. אדם שזומין אורחים ורוצה שיאמרו דברי תורה בזמן שמתארחים אצלו, עליו לבקש זאת מהם מראש, אפילו אם הוא יודע שהם "ברי אוריין", ותמיד יש להם מה לומר. זאת מכמה סיבות:

אדם שנותן הסכמתו לומר דברי תורה במהלך האירוח הושב על הנושא עליו ידבר ומכין את הדברים כראוי.

לעיתים האורח מעדיף לנה מעט ובקשה מוקדמת תאפשר לו לסרב ולהסביר את סירובו.

אפילו שהמארח תיאר עם האורח שיאמר דברי תורה במהלך האירוח, בשום פנים ואופן לא יבקש אדם מאורחיו במפתיע לומר את דברי התורה, אלא יתאם איתו מתי יזמינו לאומרם.

ב. מצווה על האדם לטרוח בעצמו לכבוד האורחים ואפילו אם יש לו עבדים או משרתים יטרח בעצמו ויעמוד עליהם. יש ללמוד מאברהם אבינו שהיה נשיא אלוקים וזקן מופלג וחולה ובעצמו שימש למלאכים, אף על פי שהיו לו עבדים ושפחות, ואף על פי שנראו לו ערביים. וכל מה שעשה אברהם אבינו שילם לו הקב"ה בכבודו ובעצמו.

ג. המארח יציע לאורחיו את מיטב מישותיו, כי גדולה מנוחת עיף בהיותו שוכב טוב, וזכה מיטיב לאורחיו יותר מאשר אם מאכיל אותם, שנאמר: "מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל..." (קהלת ה' יא')

ד. יש להקפיד מאוד על כללי הצניעות, הן מצד משפחות האורחים והן מצד משפחת המארחים. לכן אין להלין כמה משפחות בחדר אחד, אלא כל משפחה בחדר נפרד. אם אין מקום בבית להלין את כל האורחים בנוחות ותוך שמירת כללי הצניעות, יסדר להם מקום לינה בבית אחר.

טו. הורים המזמינים לביתם את חתנם שהשתדך עם בתם (כיום מכונה מאורס), הרצוי הוא שילון בבית אחר כגון אצל קרובי משפחה או חברים, ובשעת צורך מותר שילון בביתם הוא בחדר אחד עם אנשים והיא בחדר אחר עם נשים.

פינת העורך

"לא תכירו פנים" (פרק א' יז) - מה עניין של "הכרת הפנים" למשפט?? מפרש בספרו "דובב שפתי ישנים": חז"ל אמרו שמושה רבינו היה מכיר בהכמת הפרצוף, ומכיר בפניו של המתדיין אם הוא זכאי או חייב. ולמרות זאת הורה הקב"ה: "לא תכירו פנים כמשפט", אל תדונו לפי הכרת הפנים ואל תסמכו עליה, אלא תעיינו בדין תורה ותדונו על סמך הראיות בלבד!..."

מרכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לענת וגבריאל בריסמינטוב הי"ו לרגל הולדת בתם תמר הי"ו (נכדה לעזרא והנה הי"ו וליהודה ורבקה הי"ו). יהי רצון מלפני מלפני שוכן מרומים שתיוכו לגדלה עם כל יוצאי הליצכם באושר, שמחה ונחת לאהבת תורה ויראת שמים, וימצאו הן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

מרכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לבחור היקר דניאל ברוך מורדי הי"ו ובחירת ליבו הילה פוזילוב הי"ו לרגל אירוסיהם להם ולכל בני משפחותיהם. יהי רצון מלפני שוכן מרומים שתיוכו להופתכם בקרוב ותיוכו להקים בית נאמן וכשר בישראל אשר מושתת על יסוד איתנים של אהבה ויראת שמים לתפארת עם ישראל.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

'משנה ברורה'

כמשנה ברורה ס"ק א' הביא את דברי המגן אברהם הנ"ל, וציין שהאליה רבה הולק ומצדד להחמיר: **"...הוא מקום המיוחד לתורה וקדושתו גדולה יותר ואפילו אין דרך להתפלל שם כלל. כתב המגן אברהם צריך עיון אי מותר לעשות מבית הכנסת בית המדרש ליחיד בבית ובאליה רבה מצדד להחמיר בזה וכן משמע במאירי שם במגילה"**.

בספר ערוך השולחן בסימן קנ"ג סעיף א' כתב שההיתר לשנות מבית הכנסת לבית המדרש הוא דווקא אם משנים לבית המדרש של רבים.

'כף החיים'

בכף החיים ס"ק ב' כתב שההיתר לשנות מבית הכנסת לבית מדרש הוא דווקא לבית המדרש של רבים. אבל אין לשנות לבית מדרש ליחיד. וכן כתב בס"ק ה' שמוותר לשנות מבית מדרש לבית כנסת, אם יתקיימו שיעורי תורה, מפני שנהשב כמקום בו – "מגדלים" גם תורה וגם תפילה.

'ביאור הלכה'

בביאור הלכה הדגיש: **"וה"ה שמוותר למכור בית הכנסת כדי לעשות בית המדרש (אחרונים) ודווקא במקום דליכא למיחש לפשיעותא כגון שביהמ"ד מזומן לפניו ואינו חסר אלא נתינת מעות"**.

'פסקי תשובות'

בספר פסקי תשובות סימן קנ"ג אות א' כתב שלפני שמשנים מבית כנסת לבית מדרש, יש לעשות מאמץ להקים בית מדרש בלי לשנות את בית הכנסת, אלא אם בבית המדרש יקיימו גם תפילות. וכן כתב, שיש פוסקים הטוענים שבעקבות השינוי במציאות היום, בה כבוד בית המדרש פחת, שהרי אוכלים ושותים וישנים בבתי מדרש, השתנה גם הדין, ומותר לשנות מבית מדרש לבית כנסת ולא להיפך.

באות ב' כתב שגם לדעת המגן אברהם הנוטה להתיר לשנות מבית כנסת לבית מדרש של יחיד, הרי זה משום שקדושת בית מדרש גדולה יותר, אבל אין לצמצם את שמה בית הכנסת ע"י הוספת מחיצה קבועה המחלקת אותו לשני חדרים, אבל על ידי מחיצה ארעית מותר.

'ילקוט יוסף'

בספר ילקוט יוסף סימנים קנ"ב – קנ"ג פסק שהעיקר להלכה שאין לשנות מבית כנסת לבית מדרש של יחיד: **א. יש אומרים שמוותר לעשות מבית כנסת בית מדרש ליחיד, ויש חולקים, והעיקר לדינא להחמיר בזה.**

ג. תרומה שנועדה לשם בניית ב"כ ומקוה טהרה, אין לשנותה לדבר מצוה אחר. והוכח קדושה לפעול במהירות לביצוע המטרה שלמענה נתרם הכסף, ובתחלה לבנות מקוה, שהוא עדיף מבית כנסת, בפרט באופן שיש להם בית כנסת עראי. ואם החליטו כל גבאי בתי הכנסת בשכונה שהתרומות שיגיעו לבתי הכנסת יהיו מיועדים להשלמת המקוה בשכונה, אין רשות לגבאים של בתי כנסת בודדים להתנגד להחלטה זו.

סיכום

כלל גדול ויסודי בענייני קדושה והוא: "מעלים בקודש ואין מורידים". לכן, אין לשנות מקום קדושה מקדושה גבוהה לקדושה נמוכה יותר, אלא השינוי נעשה על ידי טובי העיר במעמד אנשי העיר.

להלכה נקבע שקדושת בית מדרש גבוה יותר מקדושת בית כנסת ולכן מותר לשנות מבית כנסת לבית מדרש, אך אין לשנות מבית מדרש לבית כנסת. הכרעת רוב הפוסקים האחרונים היא שההיתר הוא לשנות מבית כנסת של רבים לבית מדרש של רבים, אבל לא לשנות מבית כנסת של רבים לבית מדרש של יחיד. כמו כן להלכה נפסק שמוותר לשנות מבית מדרש לבית כנסת, אם בבית הכנסת יתקיימו שיעורי תורה, מפני שעל ידי שינוי זה יהיו למקום שני מעלות קדושה, גם מעלת התורה וגם מעלת התפילה. ומשום כך, כיום שאלת השינוי מבית כנסת לבית מדרש ולהיפך אינה מעשית כל כך, שהרי בכל בית כנסת מתקיימים שיעורי תורה ובכל בית מדרש מתקיימים תפילות.

לעשות מבית כנסת בית מדרש ולהיפך

כלל גדול ויסודי בענייני קדושה והוא: "מעלים בקודש ואין מורידים". ואכן שנינו במשנה במסכת מגילה כ"ב: "בני העיר שמכרו רחובה של עיר, לוקחים בדמיו בית כנסת. בית כנסת לוקחים בדמיו תיבה וכו'. ופירש רש"י – "שמעלים בקודש... ואין מורידים..." שם בדף כ"ו. מובא: **"אמר רבא לא שנו אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, אבל מכרו שבעה טובי העיר, אפילו למשתא ביה שכרא שפיר דמי.** ובדף כ"ו: מובא: **"רבינא הוה ליה תילא דבי כנישתא, בעי למזרעה, אתא לקמיה דרב אשי, אמר ליה, מהו למזרעה, אמר ליה זבניה בשבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר"**.

אם כן מכירה הנעשית על ידי טובי העיר במעמד אנשי העיר, יש בכוחה להפקיע לגמרי את הקדושה המקורית של בית הכנסת, וכן להפקיע קדושה לגמרי מהפצים שיש בהם קדושה.

להלן נעמק בשאלה: האם מותר לעשות מבית כנסת בית מדרש, או להיפך, לעשות מבית מדרש בית כנסת, מבלי להפקיע את קדושתם תחילה עפ"י החלטת טובי העיר? נדגיש שאין הכוונה בשאלה זו להתיר לימוד קצר "דבר תורה" בבית הכנסת, אלא לשנות לגמרי את ייעודו. עוד נציין ששאלה זו פחות מציאותית כיום, מפני שכיום בתי כנסת משמשים לרב גם כבית מדרש וכן להיפך, בתי מדרש משמשים גם כבתי כנסת.

מקור בתלמוד

בגמרא במסכת מגילה בסוף דף כ"ו: מובאת מחלוקת אמוראים בשאלה: האם מותר לשנות מקום ששימש כבית כנסת לבית מדרש, או להיפך? ובגמרא נפסק להלכה כדעה שמבית כנסת מותר לשנות לבית מדרש, אך אין לשנות מבית מדרש לבית כנסת.

תוספות

כן נפסק להלכה בתוספות מסכת מגילה דף כ"ו. כרב פפי ש"מותר לעשות בית הכנסת בית המדרש, אבל בית המדרש אסור לעשותו בית הכנסת: **"כוותיה דרב פפי מסתברא - מהכא משמע דהלכה כרבי יהושע בן לוי לגבי דרבי יוחנן מדמייתי ראייה דהלכה כרב פפי משום דרבי יהושע בן לוי קאי כוותיה אף על גב דרבי יוחנן פליג עליה"**. וכן פסק להלכה הרא"ש מסכת מגילה פרק ד' סימן ד'.

פסיקת הרמב"ם

כן פסק הרמב"ם להלכה בהלכות תפילה ונשיאת כפים פרק י"א הלכה י"ד: **"מותר לעשות בית הכנסת בית המדרש, אבל בית המדרש אסור לעשותו בית הכנסת שקדושת בית המדרש יתירה על קדושת בית הכנסת ומעלין בקדש ולא מורדין..."**

פסיקת הטור

וכן פסק להלכה הטור בהלכות בית הכנסת סימן קנ"ג: **"מותר לעשות מבית הכנסת בית המדרש אבל לא מבית המדרש בית הכנסת שקדושת בית המדרש יתירה על קדושת בית הכנסת..."**

'בית יוסף'

בבית יוסף בסימן קנ"ג אות א' כתב בשם הרא"ש שאם הדבר נעשה בהסכמת טובי העיר מותר גם להפוך בית מדרש לבית כנסת.

פסיקה להלכה בשו"ע

מ"ן בשו"ע בסימן קנ"ג סעיף א', פסק להלכה כמו כל הפוסקים הראשונים הנ"ל: **"מותר לעשות מבית הכנסת בית המדרש, אבל לא מבית המדרש בית הכנסת"**.

'מגן אברהם'

במגן אברהם בס"ק א' לא הכריע בשאלה: אם מותר לשנות מבית כנסת לבית מדרש של יחיד, אך נטה להקל.

קול ששון

תשובות

פרשת דברים

משקיבלו את התוכחה, משה מוסיף להם ברכות

דרכו של משה בתוכחה גרמה לישראל להבין שלא הוכיחם מתוך שנאה, אלא אך ורק מתוך אהבה ומתוך רצון לעזור להם ולהיטיב עמם סמוך לפטירתו. ואמנם כשסיים משה רבינו את תוכחתו, הוא ראה שישראל קיבלו את דברי התוכחה ברצון, ואיש לא השיב עליהם דבר. אמר משה לישראל: "ה' הבטיח לכם את הארץ, כמו אדם שנותן להכירו מתנה ואמר לו: 'אם תעשה כך וכך המתנה תהיה שלך'. כך אמר להם משה 'אם תקיימו את התורה והמצוות, אני נותן לכם את הארץ למתנה'". משה רבינו ברך את עם ישראל ודימה אותם לכוכבי השמים, שכמו הכוכבים שמוארים את כל העולם, כך עם ישראל אם יזכו יאירו לעתיד לבוא מסוף העולם ועד סופו. וגם כמו שה' סופר את הכוכבים בכל לילה, כשהוא מוציא אותם להאיר בשמים חוזר וסופר אותם כשהוא מחזיר אותם בבוקר, כך ה' סופר ומונה את ישראל בכל פעם, משום שהוא אוהב אותם ודבר שאוהבים סופרים שוב ושוב. ברך משה את ישראל: ה' אלוהיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם... 'יהי רצון, שה' עלי ותהיו אלף פעמים שישים ריבוא.

משה נזהר כבודם של ישראל

משה רבינו אסף את כל עם ישראל יחד, כדי שלא יהיו אחר כך אנשים שיאמרו: "אילו היינו שומעים אנו את תוכחת משה רבינו, היינו משיבים לו כך וכך והיינו אומרים לו כזאת וכזאת". לפני שהתחיל משה רבינו להוכיחם, שאל אותם: האם לקחתי מכם דבר מה? ואפילו כשעבדתי בשבילכם, כמו שהיה בזמן שהלכתי ממדיין למצרים, כדי להודיע לכם שעתיד ה' לגאול אתכם. האם ביקשתי מכם שתשלמו לי הוצאות הדרך? או שמא גרמתי נזק כלשהו לאחד מכם?? אמרו לו בני ישראל: לא, לא לקחת מאיתנו דבר ולא גרמת נזק לאיש. אז החל משה רבינו להוכיחם, וכולם שמעו את דבריו ולא היה אפילו אדם אחד שהשיב לו דבר מה על תוכחתו. מדוע הוכיחם רק עתה, לפני מותו? מדוע לא הוכיחם במשך כל ארבעים השנים? משה רבינו המתין עד קרוב לפטירתו, מכמה סיבות: משום שאם היה מוכיחם קודם לכן, היו בני ישראל מתביישים ממנו מאוד בכל פעם שהיו רואים אותו. וכן, מפני שהשם שמא יעכפו עליו כשיחשבו שהוא רוצה לצערם. שני דברים אלו נמנעים כשהוא מוכיחם ומיד נפטור מן העולם.

שאלות והפרשה

שאלות עפ"י רש"י כיתות ד' עד ח' (המשך)

6. "תחת כל השמים" (ב) לפני כניסתם לארץ, למי עמדה החמה ומתי?
א. לכלב בן יפונה כשריגל את הארץ. ב. לפינחס במלחמתו במדיין.
ג. למשה במלחמתו בעוג מלך הבשן. ד. ליהושע במלחמתו בעמלק.
7. "ותרגנו באהליכם ותאמרו..." (פרק א') מה פירוש "ותרגנו"?
א. לשון הרע - הוצאת דיבת. ב. דיבור בכעס - התלחמות.
ג. אדם שטוב לו ובכל זאת מתלונן. ד. תשובות א' וג' נכונות.
8. "אתה עבר היום את גבול מואב" (ב) באיזה צד נמצאת ארץ עמון?
א. מצפון למואב. ב. צפון מערב למואב.
ג. מזרחה למואב. ד. דרום מערב למואב.

שאלה עפ"י פירוש האיבן עזרא - כיתות ד' עד ח'

9. "...כאשר תעשינה היבורים" (א) לאיזה תכונה של היבורים הכוונה?
א. כשדבורה יוצאת יוצאות כולן. ב. לצאת למלחמה בנחילים רבים.
ג. כשעוקצת מיד מתה. ד. מי שמגיע אל ביתם הן רודפות ונושכות אותו.

שאלה עפ"י פירוש הרמב"ן - כיתות ד' עד ח'

10. "היום הזה אהל תת פהך... על פני העמים..." (ב) למי נועדה הבטחה זו?
א. למשה רבנו במלחמתו כסיוחן ועוג. ב. לישראל במלחמתם נגד עמלק.
ג. לישראל במלחמתם במלכי כנען שבארץ ישראל. ד. א' וג' נכונות.

לימוד פורה ואהבה

שאלות לכיתות א' עד ג' (חלקן מאוצרות התורה)

1. מה עשה משה לפני כל ישראל לפני פטירתו?
א. קרא לפניהם את תולדות חייו. ב. הוכיח אותם.
ג. באר להם את התורה. ד. תשובות ב' וג' נכונות.
2. מי הדגיש לעם ישראל את תכונותיה הטובות של ארץ ישראל?
א. משה. ב. אהרן. ג. כל המרגלים. ד. יהושע וכלב.
3. מדוע מזכיר משה את המקומות בהם הטאו בני ישראל בדרך רמז?
א. משה חם על כבודם. ב. בני ישראל חכמים, ומספיק לרמוז להם.
ג. ברמז זה נשמע ומתקבל יותר טוב. ד. תשובות א' וב' נכונות.
4. איזה עמים חזיר משה את ישראל לא להילחם בהם?
א. אדום, מואב ועמון. ב. אדום מואב והאמורי.
ג. אדום עמון והאמורי. ד. אדום, האמורי והבשן.

שאלות עפ"י רש"י כיתות ד' עד ח'

5. "ולו אתן את הארץ אשר דרך בה" (א) למי הכוונה ולאיזה מקום?
א. ליהושע והכוונה לכל ארץ ישראל. ב. לכלב בן יפונה והכוונה לחברון.
ג. לכל שבט ושבט את נחלתו. ד. תשובות א' וב' נכונות.

התשובות הנכונות פרשת מטות הם:

1-ג' 2-ב' 3-ב' 4-ד' 5-ג' 6-א' 7-א' 8-ג' 9-א' 10-א'

ברכות מעומק הלב לנכדתנו היקרה הילה זהבה בן שלוש הי"ו ולמשפחתה לרגל הגיעו למצוות. יהי רצון שיוצר המאורות יאיר דרכך, וישלח ברכה בכל מעשי ידך לטובה ותעבדי את ה' בשמחה, אהבת תורה ויראת שמים ותמצאי הן ושכל טוב בעיני אלוהים ואדם.